

Karen-Lis Ahrenkiel

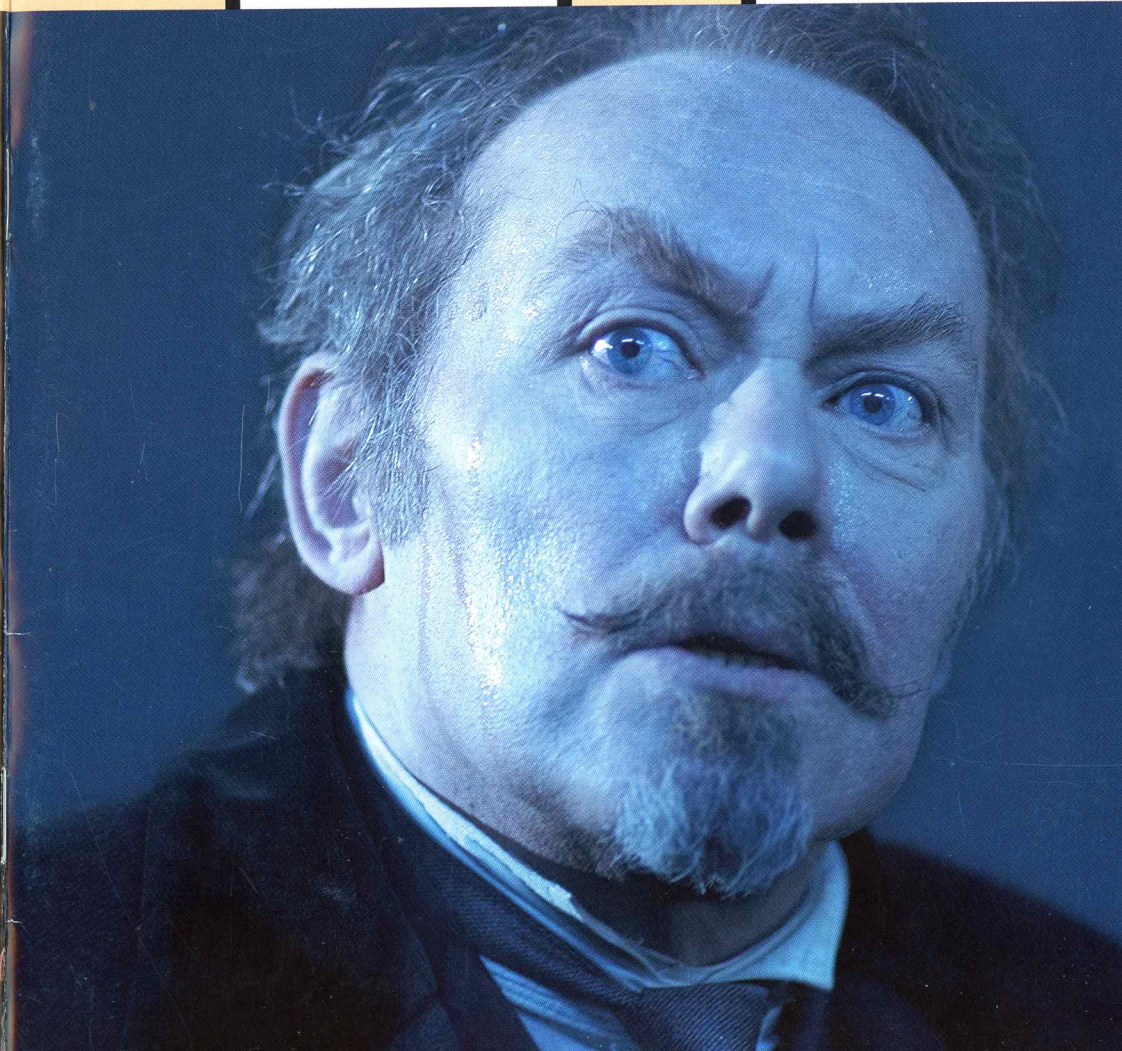
Nanna Bøttcher

BORKMAN

AARHUS TEATER

STUDIO

PREMIERE 13.02.04

i de dødes rige

Af Björn Hemmer

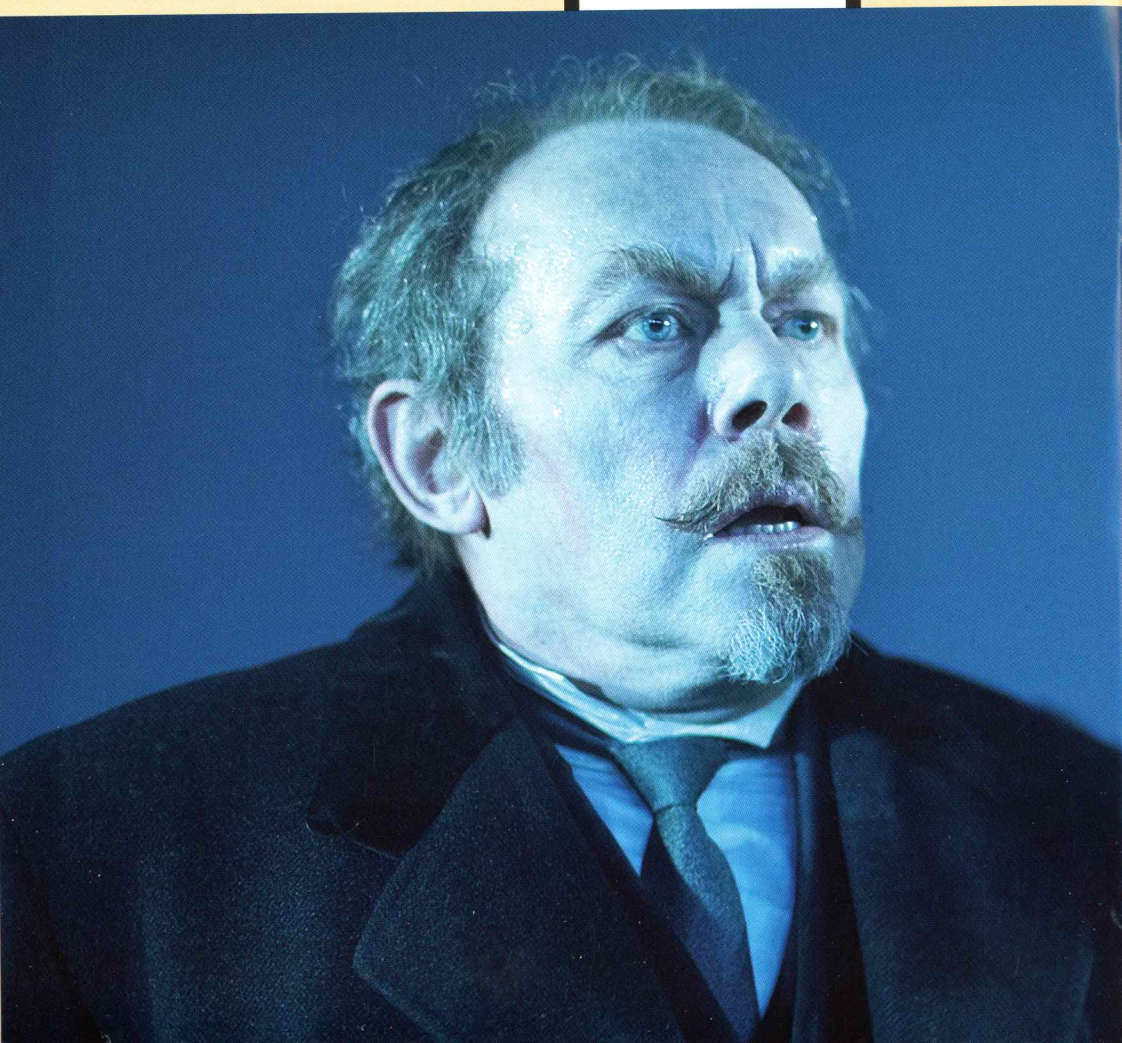
> > > > >

I sine to siste skuespill; *John Gabriel Borkman* og *Når vi døde vågner* skildrer Ibsen mennesker i livets sene høst, to epiloger til levd liv. I begge tilfellene står det en mann i sentrum- en tidligere virksom mann som nå nærmest er "død" i den forstand at han har mistet kontakten med livet i sin alminnelighet, og med det som før gav tilværelsen innhold og mening. Alt er blitt tomhet, mennesker og arbeid har ikke noen plass i hans liv. Men slik har det ikke alltid vært.

I *John Gabriel Borkman* gjelder det en forhenværende banksjef og landskjent aktør i næringslivet. I yngre år hadde han industrigründerens drøm om å realisere sine storslåtte prosjekter og derigjennom skape rikdom og velferd både for seg selv og- ifølge ham selv- også for de mange i samfunnet. Og han klarte også å komme i en posisjon som kunne ha gitt ham muligheter til å iverksette sine planer. Men han gjorde et fatalt feilgrep, og nederlaget hans ble totalt. Han har til og med måttet sone en mangeårig fengselsstraff som følge av sine drømmer og sine handlinger...

Det er ikke bare John Gabriel som avslører en sjokkerende selvpoptatthet og mangel på forståelse for andres situasjon. Alle synes preget av en tilsvarende holdning, lukket inne i sin egen snevre verden der bare egne behov teller, og der andre gjøres ansvarlige for den urett som måtte være påført dem. Ella er riktignok noe mer nyansert tegnet enn de andre, men det gjelder også henne. Hun er blitt stygt sveket av John Gabriel, og kan med full rett anklage ham for det. Men det er en tung bær hun legger på

>

ham når hun gjør ham eneansvarlig for hele hennes *senere* livsmisere, ja, tydeligvis også for hennes sykdom. Med større rett kan hun anklage ham for å ha fornektet sin *egen* kjærlighet til henne. Dermed har han forbrutt seg mot én av de mest grunnleggende verdier i menneskers liv. Og han har satt andre og mer tvilsomme verdier i kjærlighetens sted. I Ibsens verden er det aldri tvil om at det er en forbrytelse både mot en annen og mot en selv.

Men Ella på sin side forgår seg også mot et sentralt verdigrunnlag i menneskers liv når hun vil stjele morsrollen fra den som er barnets biologiske opphav. Ingen av de tre hovedpersoner har lenger evnen til å se ut over sitt eget- de er fullstendig fanget i sin subjektive forestillingsverden. Som menneske er de forkrøplet på grunn av sin mangel på innsikt i de valg de har gjort, og det ansvar de har for eget – og for andres – liv. Den eneste som i noen øyeblikk klarer å sette sitt eget til side, er Ella...

Det er bare tilsynelatende at Erhart er stridens kjerne. Egentlig er det John Gabriel det gjelder- og alt det som fulgte i kjølvannet av hans valg og hans nederlag. Det er på dette punktet de to stridende søstre har et uoppgjort forhold til fortiden, og til ham som de begge holder ansvarlig for at livet deres er blitt som det er. I mange år har det hersket fullstendig avstand og taushet mellom alle tre. Situasjonen har vært totalt tilfrosset. Gunhild nekter å se sin mann, og hverken hun eller han vil ta det første skritt i retning av forklaring eller forsoning. Den dødssyke Ella er den som kommer til å bryte isen – først ved at hun vil iverksette sin lumske

plan med Erhardt. Men det krever at hun tar en konfrontasjon med John Gabriel, og dermed åpner hun også for et oppgjør med fortiden, og med ham som hun aldri har sluttet å bry seg om. Når Ibsen har latt spillet om Erhart få en stor plass i dramaet, har nok det sin grunn i at hovedpersonerne gjennom sitt forhold til ham kommer til å avsløre sin karakter og sine beveggrunner. Erhart-innslagene balanserer forholdet mellom de tre og viser deres karakterfellesskap. Samtidig er Erharts rolle i de tre hovedpersoners fremtidsplaner et uttrykk for en grunnleggende *mangel* i deres eget liv. Det forhold de har til ham, er helt og holdent diktert av det livsnederlag som fortiden har påført dem, og som de selv fralegger seg ansvaret for. Da Erhart bliver borte og de står der forlatte og "barnløse", kommer oppgjørets time, og det er dette oppgjøret som er stykkets kjerne. Alle tre – og ikke bare John Gabriel – skal bringes til å se seg selv og sin situasjon, både den fortidige og den nåtidige. Den Erhart de har satt sin lit til, har bare vært en del av den livsløgn som de har bygd sitt liv og sine fremtidsforestillinger på...

I dramaet har konflikten mellom mannens og kvinnens verden ført til at følelseslivet er frosset til i alle de tre hovedpersonene. Gunhild er stivnet i sin skuffelse over å ha mistet sin sociale posisjon og ære gjennom mannens forbrytelse. Ella har mistet evnen til å føle noe for andre mennesker enn Erhart – og John Gabriel selv fornektet sine følelser og har siden lukket seg inne i sitt eget univers. I alle tre dominerer den følelsesmessige kulden – "Hjertekulden" – og det bliver de til slutt tvunget til å erkjenne...

John Gabriel Borkmann *er den han er*. Og kanskje er det slik at den som er udstyret med spesielle evner, kunstneren eller gründeren, må dyrke sitt talent, og i selvopptatt ensidighet sette seg og sitt i sentrum. Skal man klare å realisere seg selv, må man elske og dyrke dette potensielle selv, iallfall hvis det gjelder en selvrealisering på høyt nivå, der det kreves at man ofrer "alt" for å lykkes. Det kan og vil med stor sandsynlighet føre til at andre kommer til å lide ved det. Den skapendes vei er hard – også for den som velger å gå den. For den urett man påfører andre, synes å slå tilbake og skape skyldfølelse og i neste omgang handlingslammelse...

Dramaet – og dramatikerens – kan synes å dømme strengt om egoismen i dens mange former, den som både kan ytre seg i skapende virksomhet og i lidenskapelig kjærlighet til et annet menneske. Den eneste som synes å slippe så noenlunde hederlig fra det, er den fattige og mislykte dikteren Vilhelm Foldal. Riktignok er han en selvbedrager, en som lever på sin lille illusjon, men dette forholdet rammer bare ham selv. Og han har det enkle hjertes evne til å dyrke sitt talent – etter alt å dømme i en varmere verden enn den han og menneskene på den rentheimske familiegården ferdes i...

Borkmann er ingen knekket mann, men en bunden kraft – selv i sin tilstand av levende død. Nettopp den utopiske driften i ham er hans styrke, den lever han fremdeles på, den holder ham oppe. Så sterk er hans kreative fantasi og legning. Fratas han den, dør han.

(Uddrag af "*Ibsen, kunstnerens vej*", 2003)

Borkman
af
Henrik Ibsen

Oversættelse
Jacob Kielland

Bearbejdelse og
iscenesættelse
Asger Bonfils

Scenografi
Erik Söderberg

Lysdesign
Jonas Kongsbach

Lyddesign
Andreas A. Carlsen

Medvirkende

John Gabriel Borkman
Henning Olesen

Gunhild Borkman
Karen-Lis Ahrenkiel

Erhart Borkman
David Owe

Ella Rentheim
Merete Hegner

Fanny Wilton
Anne Christine Bech

Vilhelm Foldal
Ole Wegener

Frida Foldal
Laura Ljungdahl

Malene,
pige hos Borkmans
Nanna Bøttcher

Klaverindspilning
Erik Kaltoft

Premiere
Aarhus Teater Studio
13. februar 2004

Forestillingens varighed
ca. 2 timer inkl. pause

Teaterchef
Palle Jul Jørgensen

Urpremiere
Helsinki 10. januar 1897

Originaltitel
John Gabriel Borkman

Programredaktion
Jørgen Heiner
Agnete Krogh

Foto fra afsluttende prøver
Jan Jul

Program layout
Jørn Moesgård as

Tryk
EJ Graphic A/S

Uropførelsen af *John Gabriel Borkman* fandt sted i Helsinki den 10. januar 1897, og skuespillet blev, i samme måned, tillige opført i Kristiania (Oslo), Stockholm og på Det Kongelige Teater i København. For at sikre sig skuespillets internationale copyright lod Henrik Ibsen det opføre ved en reading i London den 14. december 1896.

Foruden tak til Fondet for Dansk-Norsk samarbejde ved Per Ivar Vaagland og Karen Vig Albrechtsen og til professor Vigdis Ystad på Ibsen senteret, også en tak til Gianna de Martino fra universitetet i Torino, der velvilligt har stillet sin research til min rådighed.

Asger Bonfils

Aarhus Teater er støttet af Århus Amt

Læs om skuespillerne på www.aarhusteater.dk

www.aarhusteater.dk udvikles i samarbejde med webbureauet Novisell ApS og softwareudvikleren Dynamic Systems A/S

Personernes dilemma

Den "tid" personerne taler om i Ibsens drama er ikke fyldt af fortidige hændelser. Den er knyttet til oplevelse af nutid - oplevelse af en eksistentiel situation, som ikke er til at bære. Den proces, som udspilles på scenen, viser en række karakterer, som hele tiden befinder sig i et utåleligt dilemma; de vil bryde ud af øjeblikkets fængsel og tage del i en menneskelig tid - men samtidig vil de det ikke, fordi de frygter forgængeligheden eller oplever tiden som tom og meningsløs. I pagt med dette, at det er selve nutidsoplevelsen, som er det bærende, har Ibsen konstrueret sin "retssag" med større dramatisk koncentration end nogensinde tidligere i sit forfatterskab; den udspiller sig i et sammenhængende tidsforløb.

Borkmans og Gunhilds positioner består på nutidsplanet i en endeløs og evig venten på, at noget skal melde sig udefra og bryde deres pinefulde og tidløse isolation. Ingen af dem er i stand til selv at forestille sig fremtid eller til at gøre noget for at forvandle den tidløshed, de er fanget i.

Vigdis Ystad

(citat fra artikel i tidsskriftet Edda, 1997, JGB
- historisk analyse eller tidløs tragedie?)

Ibsen og Shakespeare

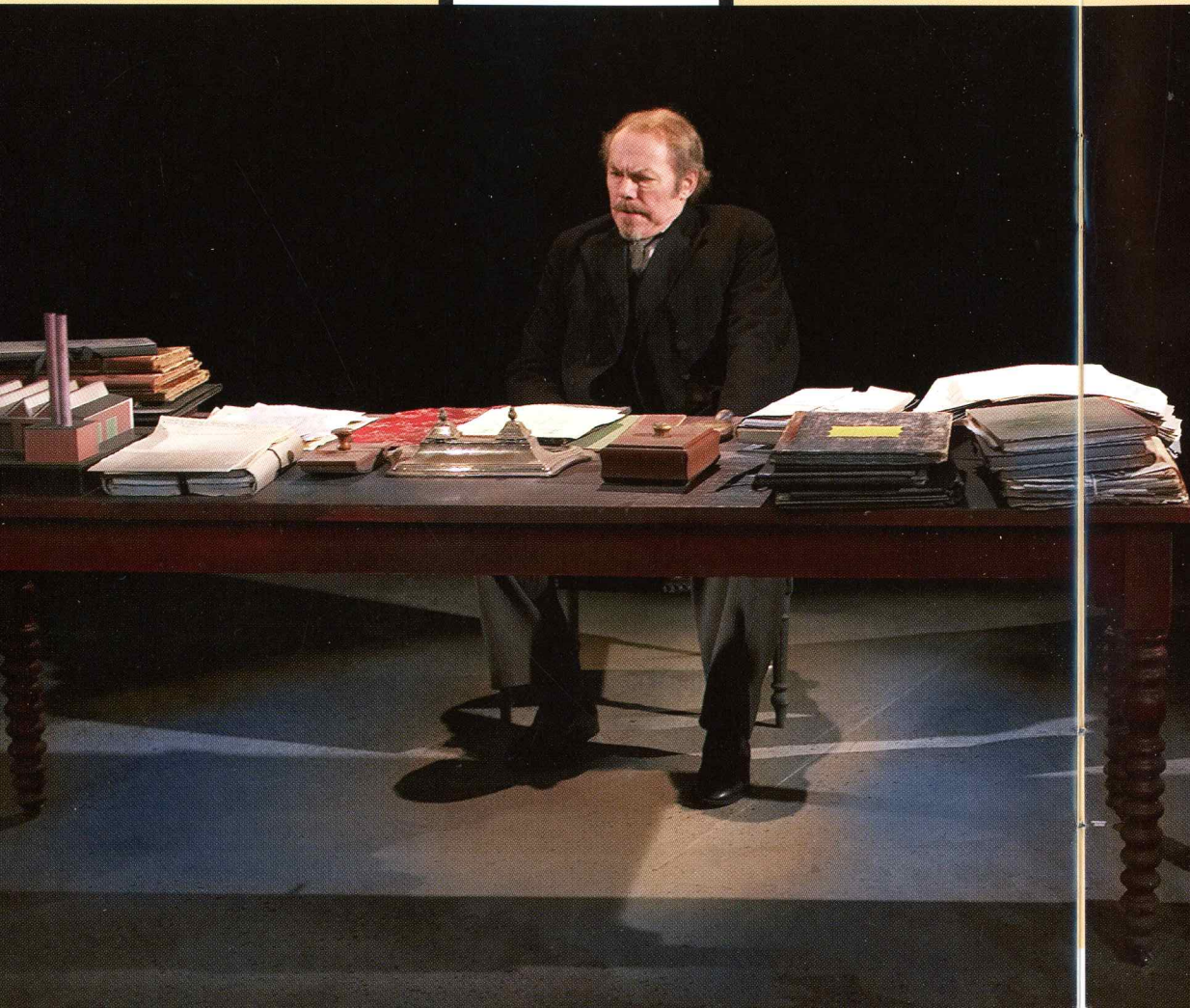
"Den mest iøjnefaldende lighed er at de begge er geniale til at fortælle en historie, og de er begge dramatikere, som i højeste grad betjener sig af ironi.

På scenen ligner de hinanden i måden, hvorpå de bygger spændingen op, i brugen af overraskelser, chokvirkninger. Der er også meget mere komedie i dem begge, end folk almindeligvis forestiller sig. Ibsen er en dramatiker, der i samme grad er komisk og tragisk.

Komedien kan være sort, uhyggelig, ironisk -"

John Barton

(citat fra et interview af Janet Garton, 1990)

Ibsens dramatik

- "får os, læsere og publikum, til at tage del i det at finde ud af, hvordan tingene hænger sammen - ved at de-stabilisere vor virkelighedsopfattelse, hvordan vi synes, verden og mennesker "i virkeligheden" er, inviterer os til at se personerne på flere måder, eksempelvis en Borkman som både er Nietzsche'sk overmenneske og en bedrager.

Sådanne dialektiske strategier er karakteristiske for alle Ibsens stykker. Vi bliver holdt vågne, korrigerer, ændrer vor forståelse af motiver og hensigter helt til stykket er slut- og bagefter. Vi bliver tvunget til at "læse" karaktererne gennem "tegn imod tegn", ét udsagn sætter spørgsmålstejn ved et andet."

*Inga-Stina Ewbank om "The past pays"
i Cambridge Companion to Ibsen.*

Vilje til virkeligheden

Borkman har ikke givet afkald på sin identifikation med minerne, dybet, malmen og natten. Denne idé dominerer hans tanker og følelser, og er fremdeles styrende for, hvad han nu vil foretage sig. Som hos Nietzsche således også hos Borkman: han oplever sig ikke længere som dømt men som villende! Også hos Borkman går *viljen* forud for forestillingen og forud for menneskets fastsættelse af mening og betydning; viljen til magt er vilje til at blive herre over virkeligheden. Borkman gentager ved hjælp af viljen sin tidligere virkelighed og gør den til en fremtidsopgave.

*Vigdis Ystad
(citat fra Edda, 1997)*

Vi støtter
Aarhus Teater

Hovedsponsorer

**SKANDINAVISK
TOBAKSKOMPAGNI**

www.st.dk

www.ceres.dk

Nykredit

www.nykredit.dk

**MORGENAVISEN
Jyllands-Posten**

Danmarks internationale avis

Hvis De vil vide mere

www.jp.dk

Eventsponsorer

www.danskebank.dk

www.orange.dk

www.lindpro.dk

**Aarhus Teaters erhvervsklub,
Teaterlogen**

Hånsbæk Design

Phønix-Trykkeriet A/S
www.phoenix-print.dk

Nordea
www.nordea.dk

A/S Panda VVS

Svend Andresen A/S
www.svendandresen.dk

Scanad Udviklingsbureau
www.scanad.dk

Svend Bendtsen STUDIO APS

Egå Etiketryk A/S

Due's Repro aps
www.duesrepro.dk

Wihlborg og Frischknect

Malermester Erik Dalsgaard A/S

Henrik Bock, Århus A/S
www.henrik-bock.dk

Jørn Moesgård as
www.moesgaard-as.dk

Kannike Graphic A/S

Hensberg Construction aps

Århus Stiftstidende
www.stiften.dk

Spar Nord Bank
www.sparnord.dk

Otis AS
www.otis.com

KPMG
www.kpmg.dk

HS Reklame
www.hsreklame.dk

Søren Jensen,
Rådgivende Ingeniørfirma
www.sj.dk

PL Radio TV og Video

Uni Tryk aps

Mangaard Rejsecenter A/S
www.mangaard-travel.dk

Jensens Bureau
www.jensens.dk

EJ Graphic A/S

Reklame & Marketing Butikken
www.rmb.dk

Jyske Bank
www.jyskebank.dk

Karen-Lis Ahrenkiel

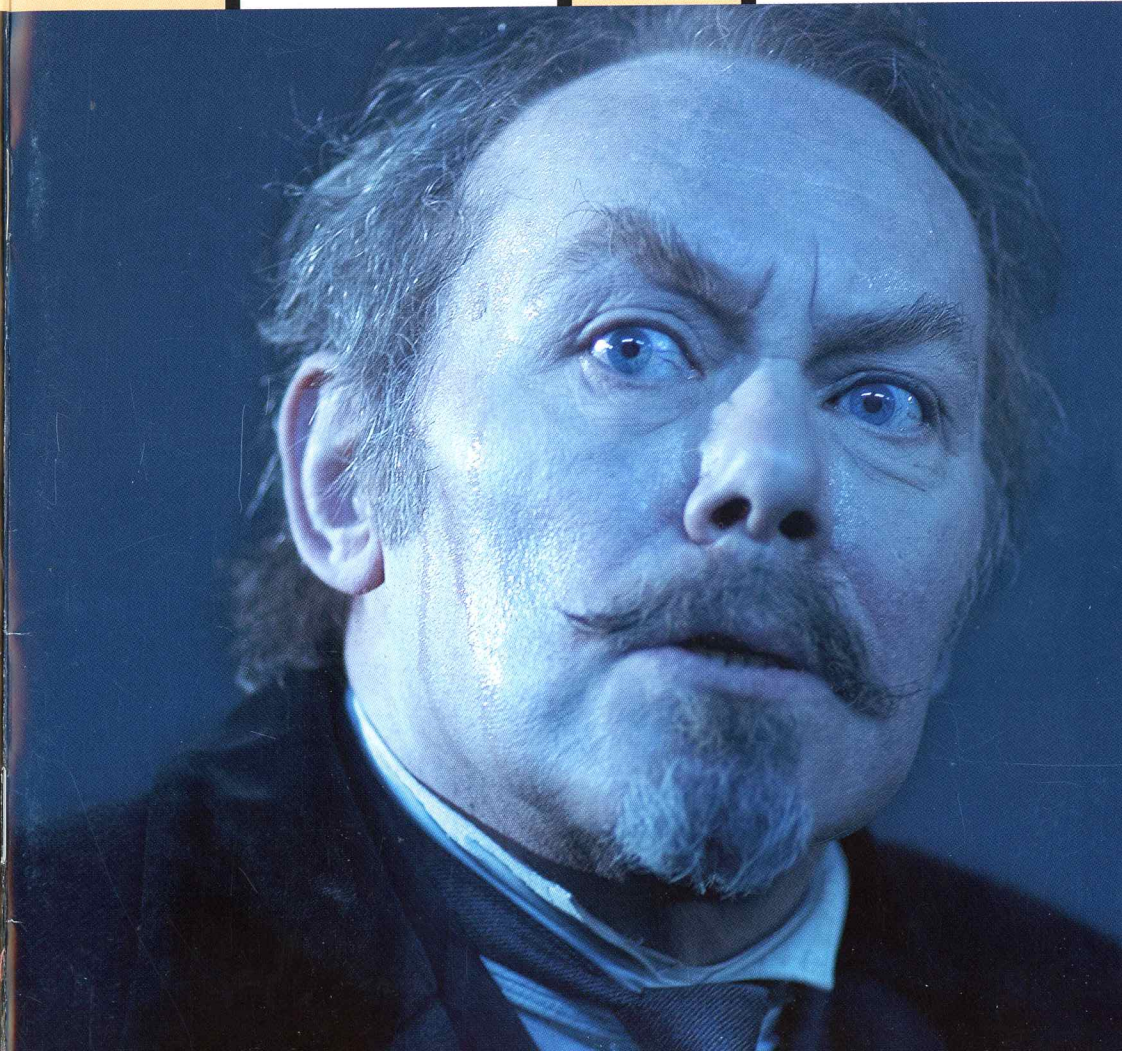
Nanna Bøttcher

BORKMAN

AARHUS TEATER

STUDIO

PREMIERE 13.02.04

i de dødes rige

Af Björn Hemmer

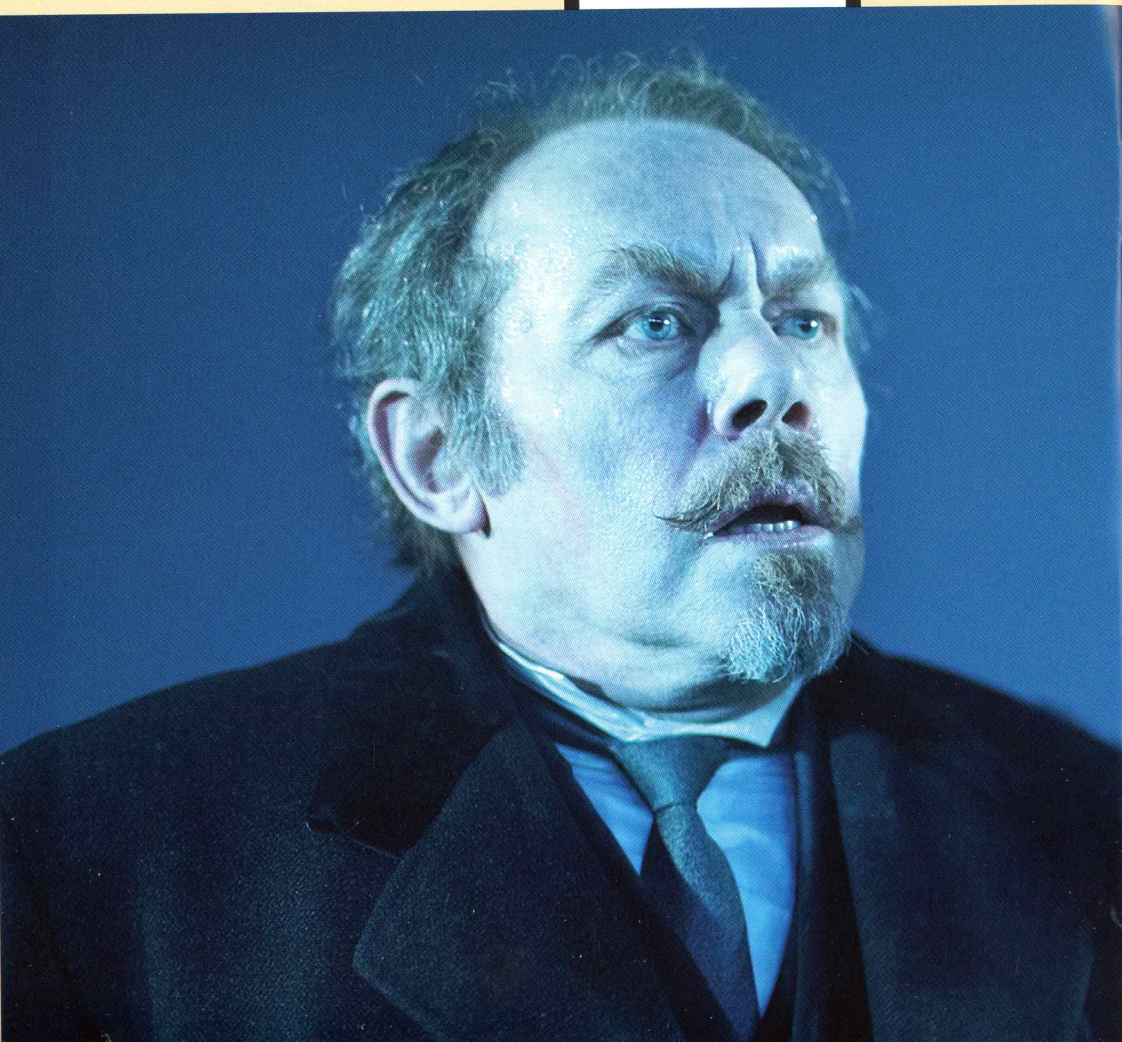
> > > > >

I sine to siste skuespill; *John Gabriel Borkman* og *Når vi døde vågner* skildrer Ibsen mennesker i livets sene høst, to epiloger til levd liv. I begge tilfellene står det en mann i sentrum- en tidligere virksom mann som nå nærmest er "død" i den forstand at han har mistet kontakten med livet i sin alminnelighet, og med det som før gav tilværelsen innhold og mening. Alt er blitt tomhet, mennesker og arbeid har ikke noen plass i hans liv. Men slik har det ikke alltid vært.

I *John Gabriel Borkman* gjelder det en forhenværende banksjef og landskjent aktør i næringslivet. I yngre år hadde han industrigründerens drøm om å realisere sine storslåtte prosjekter og derigjennom skape rikdom og velferd både for seg selv og- ifølge ham selv- også for de mange i samfunnet. Og han klarte også å komme i en posisjon som kunne ha gitt ham muligheter til å iverksette sine planer. Men han gjorde et fatalt feilgrep, og nederlaget hans ble totalt. Han har til og med måttet sone en mangeårig fengselsstraff som følge av sine drømmer og sine handlinger...

Det er ikke bare John Gabriel som avslører en sjokkerende selvpoptatthet og mangel på forståelse for andres situasjon. Alle synes preget av en tilsvarende holdning, lukket inne i sin egen snevre verden der bare egne behov teller, og der andre gjøres ansvarlige for den urett som måtte være påført dem. Ella er riktignok noe mer nyansert tegnet enn de andre, men det gjelder også henne. Hun er blitt stygt sveket av John Gabriel, og kan med full rett anklage ham for det. Men det er en tung bær hun legger på

>

ham når hun gjør ham eneansvarlig for hele hennes *senere* livsmisere, ja, tydeligvis også for hennes sykdom. Med større rett kan hun anklage ham for å ha fornektet sin *egen* kjærlighet til henne. Dermed har han forbrutt seg mot én av de mest grunnleggende verdier i menneskers liv. Og han har satt andre og mer tvilsomme verdier i kjærlighetens sted. I Ibsens verden er det aldri tvil om at det er en forbrytelse både mot en annen og mot en selv.

Men Ella på sin side forgår seg også mot et sentralt verdigrunnlag i menneskers liv når hun vil stjele morsrollen fra den som er barnets biologiske opphav. Ingen av de tre hovedpersoner har lenger evnen til å se ut over sitt eget- de er fullstendig fanget i sin subjektive forestillingsverden. Som menneske er de forkrøplet på grunn av sin mangel på innsikt i de valg de har gjort, og det ansvar de har for eget – og for andres – liv. Den eneste som i noen øyeblikk klarer å sette sitt eget til side, er Ella...

Det er bare tilsynelatende at Erhart er stridens kjerne. Egentlig er det John Gabriel det gjelder- og alt det som fulgte i kjølvannet av hans valg og hans nederlag. Det er på dette punktet de to stridende søstre har et uoppgjort forhold til fortiden, og til ham som de begge holder ansvarlig for at livet deres er blitt som det er. I mange år har det hersket fullstendig avstand og taushet mellom alle tre. Situasjonen har vært totalt tilfrosset. Gunhild nekter å se sin mann, og hverken hun eller han vil ta det første skritt i retning av forklaring eller forsoning. Den dødssyke Ella er den som kommer til å bryte isen – først ved at hun vil iverksette sin lumske

plan med Erhardt. Men det krever at hun tar en konfrontasjon med John Gabriel, og dermed åpner hun også for et oppgjør med fortiden, og med ham som hun aldri har sluttet å bry seg om. Når Ibsen har latt spillet om Erhart få en stor plass i dramaet, har nok det sin grunn i at hovedpersonerne gjennom sitt forhold til ham kommer til å avsløre sin karakter og sine beveggrunner. Erhart-innslagene balanserer forholdet mellom de tre og viser deres karakterfellesskap. Samtidig er Erharts rolle i de tre hovedpersoners fremtidsplaner et uttrykk for en grunnleggende *mangel* i deres eget liv. Det forhold de har til ham, er helt og holdent diktert av det livsnederlag som fortiden har påført dem, og som de selv fralegger seg ansvaret for. Da Erhart bliver borte og de står der forlatte og "barnløse", kommer oppgjørets time, og det er dette oppgjøret som er stykkets kjerne. Alle tre – og ikke bare John Gabriel – skal bringes til å se seg selv og sin situasjon, både den fortidige og den nåtidige. Den Erhart de har satt sin lit til, har bare vært en del av den livsløgn som de har bygd sitt liv og sine fremtidsforestillinger på...

I dramaet har konflikten mellom mannens og kvinnens verden ført til at følelseslivet er frosset til i alle de tre hovedpersonene. Gunhild er stivnet i sin skuffelse over å ha mistet sin sociale posisjon og ære gjennom mannens forbrytelse. Ella har mistet evnen til å føle noe for andre mennesker enn Erhart – og John Gabriel selv fornektet sine følelser og har siden lukket seg inne i sitt eget univers. I alle tre dominerer den følelsesmessige kulden – "Hjertekulden" – og det bliver de til slutt tvunget til å erkjenne...

John Gabriel Borkmann *er den han er*. Og kanskje er det slik at den som er udstyret med spesielle evner, kunstneren eller gründeren, må dyrke sitt talent, og i selvopptatt ensidighet sette seg og sitt i sentrum. Skal man klare å realisere seg selv, må man elske og dyrke dette potensielle selv, iallfall hvis det gjelder en selvrealisering på høyt nivå, der det kreves at man ofrer "alt" for å lykkes. Det kan og vil med stor sandsynlighet føre til at andre kommer til å lide ved det. Den skapendes vei er hard – også for den som velger å gå den. For den urett man påfører andre, synes å slå tilbake og skape skyldfølelse og i neste omgang handlingslammelse...

Dramaet – og dramatikerens – kan synes å dømme strengt om egoismen i dens mange former, den som både kan ytre seg i skapende virksomhet og i lidenskapelig kjærlighet til et annet menneske. Den eneste som synes å slippe så noenlunde hederlig fra det, er den fattige og mislykte dikteren Vilhelm Foldal. Riktignok er han en selvbedrager, en som lever på sin lille illusjon, men dette forholdet rammer bare ham selv. Og han har det enkle hjertes evne til å dyrke sitt talent – etter alt å dømme i en varmere verden enn den han og menneskene på den rentheimske familiegården ferdes i...

Borkmann er ingen knekket mann, men en bunden kraft – selv i sin tilstand av levende død. Nettopp den utopiske driften i ham er hans styrke, den lever han fremdeles på, den holder ham oppe. Så sterk er hans kreative fantasi og legning. Fratas han den, dør han.

(Uddrag af "Ibsen, kunstnerens vej", 2003)

Borkman
af
Henrik Ibsen

Oversættelse
Jacob Kielland

Bearbejdelse og
iscenesættelse
Asger Bonfils

Scenografi
Erik Söderberg

Lysdesign
Jonas Kongsbach

Lyddesign
Andreas A. Carlsen

Medvirkende

John Gabriel Borkman
Henning Olesen

Gunhild Borkman
Karen-Lis Ahrenkiel

Erhart Borkman
David Owe

Ella Rentheim
Merete Hegner

Fanny Wilton
Anne Christine Bech

Vilhelm Foldal
Ole Wegener

Frida Foldal
Laura Ljungdalh

Malene,
pige hos Borkmans
Nanna Bøttcher

Klaverindspilning
Erik Kaltoft

Premiere
Aarhus Teater Studio
13. februar 2004

Forestillingens varighed
ca. 2 timer inkl. pause

Teaterchef
Palle Jul Jørgensen

Urpremiere
Helsinki 10. januar 1897

Originaltitel
John Gabriel Borkman

Programredaktion
Jørgen Heiner
Agnete Krogh

Foto fra afsluttende prøver
Jan Jul

Program layout
Jørn Moesgård as

Tryk
EJ Graphic A/S

Uropførelsen af *John Gabriel Borkman* fandt sted i Helsinki den 10. januar 1897, og skuespillet blev, i samme måned, tillige opført i Kristiania (Oslo), Stockholm og på Det Kongelige Teater i København. For at sikre sig skuespillets internationale copyright lod Henrik Ibsen det opføre ved en reading i London den 14. december 1896.

Foruden tak til Fondet for Dansk-Norsk samarbejde ved Per Ivar Vaagland og Karen Vig Albrechtsen og til professor Vigdis Ystad på Ibsen senteret, også en tak til Gianna de Martino fra universitetet i Torino, der velvilligt har stillet sin research til min rådighed.

Asger Bonfils

Aarhus Teater er støttet af Århus Amt

Læs om skuespillerne på www.aarhusteater.dk

www.aarhusteater.dk udvikles i samarbejde med webbureauet Novisell ApS og softwareudvikleren Dynamic Systems A/S

Personernes dilemma

Den "tid" personerne taler om i Ibsens drama er ikke fyldt af fortidige hændelser. Den er knyttet til oplevelse af nutid - oplevelse af en eksistentiel situation, som ikke er til at bære. Den proces, som udspilles på scenen, viser en række karakterer, som hele tiden befinder sig i et utåleligt dilemma; de vil bryde ud af øjeblikkets fængsel og tage del i en menneskelig tid - men samtidig vil de det ikke, fordi de frygter forgængeligheden eller oplever tiden som tom og meningsløs. I pagt med dette, at det er selve nutidsoplevelsen, som er det bærende, har Ibsen konstrueret sin "retssag" med større dramatisk koncentration end nogensinde tidligere i sit forfatterskab; den udspiller sig i et sammenhængende tidsforløb.

Borkmans og Gunhilds positioner består på nutidsplanet i en endeløs og evig venten på, at noget skal melde sig udefra og bryde deres pinefulde og tidløse isolation. Ingen af dem er i stand til selv at forestille sig fremtid eller til at gøre noget for at forvandle den tidløshed, de er fanget i.

Vigdis Ystad

(citater fra artikel i tidsskriftet Edda, 1997, JGB
- historisk analyse eller tidløs tragedie?)

Ibsen og Shakespeare

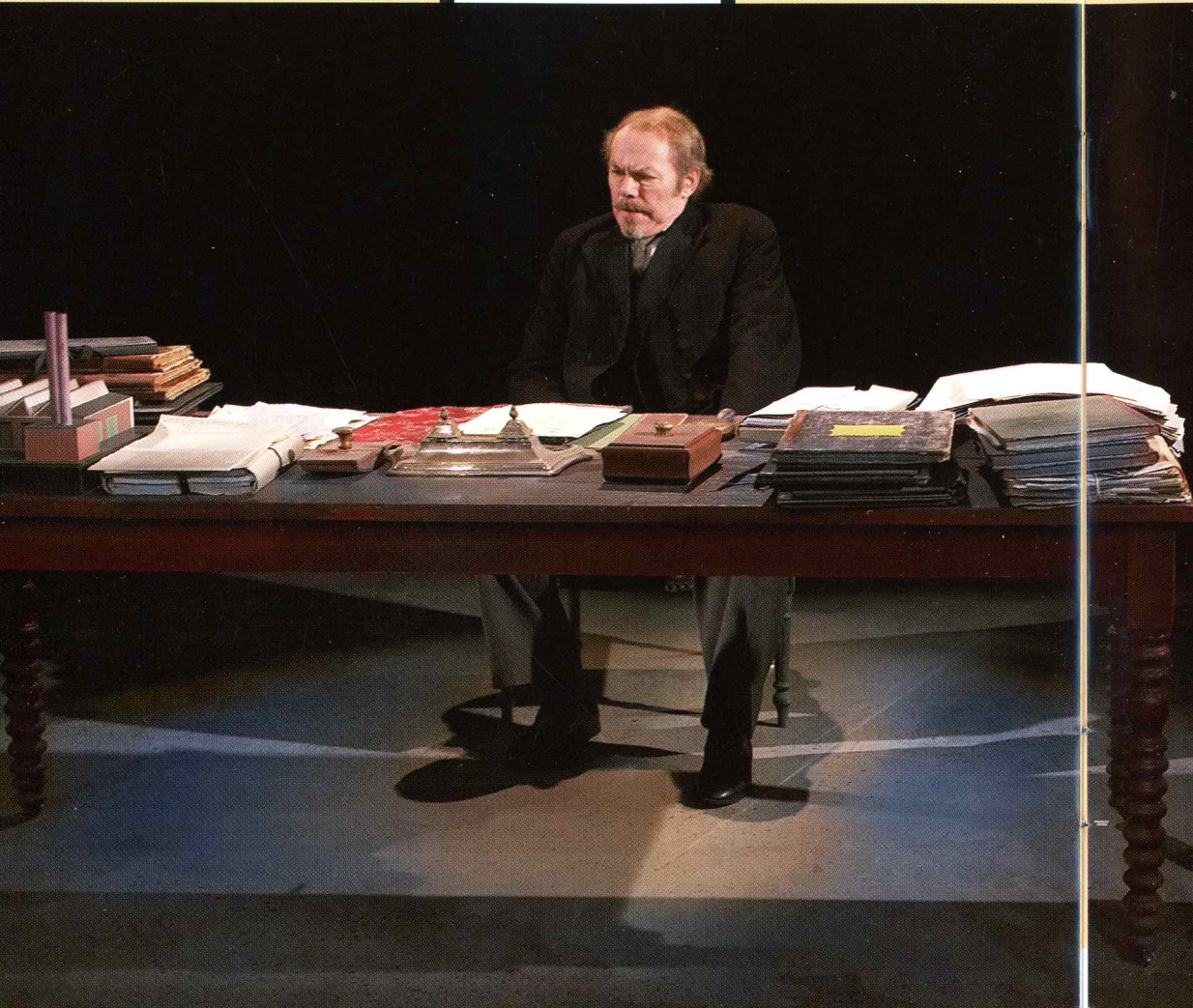
"Den mest iøjnefaldende lighed er at de begge er geniale til at fortælle en historie, og de er begge dramatikere, som i højeste grad betjener sig af ironi.

På scenen ligner de hinanden i måden, hvorpå de bygger spændingen op, i brugen af overraskelser, chokvirkninger. Der er også meget mere komedie i dem begge, end folk almindeligvis forestiller sig. Ibsen er en dramatiker, der i samme grad er komisk og tragisk.

Komedien kan være sort, uhyggelig, ironisk -"

John Barton

(citater fra et interview af Janet Garton, 1990)

Ibsens dramatik

- "får os, læsere og publikum, til at tage del i det at finde ud af, hvordan tingene hænger sammen - ved at de-stabilisere vor virkelighedsopfattelse, hvordan vi synes, verden og mennesker "i virkeligheden" er, inviterer os til at se personerne på flere måder, eksempelvis en Borkman som både er Nietzsche'sk overmenneske og en bedrager.

Sådanne dialektiske strategier er karakteristiske for alle Ibsens stykker. Vi bliver holdt vågne, korrigerer, ændrer vor forståelse af motiver og hensigter helt til stykket er slut- og bagefter. Vi bliver tvunget til at "læse" karaktererne gennem "tegn imod tegn", ét udsagn sætter spørgsmålstejn ved et andet."

*Inga-Stina Ewbank om "The past pays"
i Cambridge Companion to Ibsen.*

Vilje til virkeligheden

Borkman har ikke givet afkald på sin identifikation med minerne, dybet, malmen og natten. Denne idé dominerer hans tanker og følelser, og er fremdeles styrende for, hvad han nu vil foretage sig. Som hos Nietzsche således også hos Borkman: han oplever sig ikke længere som dømt men som villende! Også hos Borkman går *viljen* forud for forestillingen og forud for menneskets fastsættelse af mening og betydning; viljen til magt er vilje til at blive herre over virkeligheden. Borkman gentager ved hjælp af viljen sin tidligere virkelighed og gør den til en fremtidsopgave.

*Vigdis Ystad
(citat fra Edda, 1997)*

Vi støtter
Aarhus Teater

Hovedsponsorer

**SKANDINAVISK
TOBAKSKOMPAGNI**

www.st.dk

www.ceres.dk

Nykredit

www.nykredit.dk

**MORGENAVISEN
Jyllands-Posten**

Danmarks internationale avis

Hvis De vil vide mere

www.jp.dk

Eventsponsorer

www.danskebank.dk

www.orange.dk

www.lindpro.dk

**Aarhus Teaters erhvervsklub,
Teaterlogen**

Hånsbæk Design

Phønix-Trykkeriet A/S
www.phoenix-print.dk

Nordea
www.nordea.dk

A/S Panda VVS

Svend Andresen A/S
www.svendandresen.dk

Scanad Udviklingsbureau
www.scanad.dk

Svend Bendtsen STUDIO APS

Egå Etiketryk A/S

Due's Repro aps
www.duesrepro.dk

Wihlborg og Frischknect

Malermester Erik Dalsgaard A/S

Henrik Bock, Århus A/S
www.henrik-bock.dk

Jørn Moesgård as
www.moesgaard-as.dk

Kannike Graphic A/S

Hensberg Construction aps

Århus Stiftstidende
www.stiften.dk

Spar Nord Bank
www.sparnord.dk

Otis AS
www.otis.com

KPMG
www.kpmg.dk

HS Reklame
www.hsreklame.dk

Søren Jensen,
Rådgivende Ingeniørfirma
www.sj.dk

PL Radio TV og Video

Uni Tryk aps

Mangaard Rejsecenter A/S
www.mangaard-travel.dk

Jensens Bureau
www.jensens.dk

EJ Graphic A/S

Reklame & Marketing Butikken
www.rmb.dk

Jyske Bank
www.jyskebank.dk

